
ЮВІЛЕЙНІ ДАТИ

ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ ПАРПАН: життєвий і творчий шлях (до 60-річчя з дня народження)

© Білова Н. А., Травлєєв А. П., Шемавньов В. І., 2005

6 січня 2005 року Василю Івановичу Парпану, доктору біологічних наук, професору, директору Українського науково-дослідного інституту гірського лісівництва, завідувачу кафедри біології Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, академіку Екологічної академії наук та академіку Лісівничої академії наук України виповнилося 60 років.

Василь Іванович Парпан народився 6 січня 1945 р. у с. Долиняни Рогатинського р-ну Івано-Франківської області в селянській родині. В 1951 р. вступив до Долинянської семирічної школи, яку закінчив у 1958 р. Цього ж року вступив до Ходорівської середньої школи, яку закінчив у 1963 р. З 1963 по 1968 р. навчався у Львівському лісотехнічному інституті. Після закінчення з відзнакою інституту з лютого 1968 р. по березень 1969 р. працював у Вознесенському держлісгоспі (Миколаївський облупрлісгоспзаг) інженером і старшим інженером. Тут, працюючи в степовій зоні і спостерігаючи, з якою мудрістю та ретельністю

створюють штучні лісові масиви та полезахисні смуги, Василь Іванович не тільки проникся повагою до вчених – лісоводів-степняків, але і познайомився з теорією створення степових лісів, з типологією учня (аспіранта) Г. М. Висоцького – видатного лісознавця, автора нової науки «степове лісознавство», з професором О. Л. Бельгардом та його школою. Методичною основою досліджень стало вчення В. М. Сукачова про біогеоценоз, що було викладене в «Програмі і методах біогеоценологічних досліджень» (1966; 1974).

Уже з березня 1968 р. за конкурсом Василь Іванович працює молодшим науковим співробітником Карпатського філіалу УкрНДЦЛГА (1968–1972 рр.); навчається в аспірантурі у добре відомого фахівця в галузі лісівництва М. Т. Гончара.

Автори статті добре пам'ятають талановитого молодого вченого, який 18 лютого 1977 р. о 15⁰⁰ блискуче захистив свій науковий твір – дисертаційну працю і йому був присуджений науковий ступінь кандидата біологічних наук зі спеціальності «Біогеоценологія й екологія».

Дисертаційна робота В. І. Парпана була присвячена лісовому опаді, лісовій підстилці, детриту та біологічному кругообігу хімічних елементів у культурних лісових біогеоценозах малого Полісся. Це була перша робота в перезатвердженій першій на Україні спецраді, коли до назви «біогеоценологія» було додано слово «екологія». Тобто нова спецрада після 1972 р. набула назву «Спеціалізована рада з присудження наукового ступення в галузі біогеоценології та екології».

Науковці ДНУ вважають, що першу школу еколога-біогеоценолога В. І. Парпан пройшов у Дніпропетровському національному університеті на кафедрі геоботаніки, ґрунтознавства та екології, у Комплексній експедиції ДНУ з дослідження лісів степової зони, якою керував корифей степового лісознавства, учень академіка Г. М. Висоцького проф. Олександр Люціанович Бельгард, який був головним опонентом дисертаційної роботи.

Наукова праця В. І. Парпана була побудована на фундаменті всевітньо визнаних концепцій В. М. Сукачова і його прихильників: Зонна, Диліса, Бельгарда, Ковди, Родіна, Базілевич, Малиновського, Голубця, Карпачевського, Травлєєва, Гончара, Одинака, Смолянкіна, Чумакова, Юркевича, Ярошенка та інших дослідників лісів.

Молодий учений у своїй роботі вперше підняв питання про функціональні зв'язки мертвого покриву з ґрунтом. Він дослідив детритні накопичення в лісовій підстилці і довів, що детритні речовини функціонально взаємозалежні з найважливішим компонентом лісового біогеоценозу – фітоценозом, що вже при закладенні лісу та при догляді за штучними та природними лісами з'являється необхідність і можливість управління процесами розвитку та стійкості лісових біогеоценозів.

Спецрада відмітила, що робота здобувача за своєю якістю та новизною повністю відповідає вимогам ВАК до кандидатських дисертацій і за своєю фундаментальністю наближається до рівня докторських дисертацій.

Ученим на той час уперше була встановлена циклічна динаміка річного опаду, його фракційна структура, уміст азоту та зольних елементів. Була досконально досліджена підстилка як комора азоту та хімічних елементів живлення рослин та ґрунтової біоти в лісі. Найбільш складний розділ його дослідження – це встановлення закономірності біологічного кругообігу хімічних елементів у системі блоків: «опад – підстилка – ґрунт». Була розрахована частка річного розкладу та мінералізації підстилки в культурних лісових біогеоценозах малого Полісся, яка коливається в межах 36–56 %. Уперше для регіону встановлені класи типів кругообігу: азотний, бореальний, а також група типів – кальцієво-азотний, обсяг циклу, інтенсивність та ємність біокругообігу.

До 1982 р. В. І. Парпан працює молодшим і старшим науковим співробітником Карпатського філіалу, завідувачем лабораторії лісівництва і заступником директора (1982–1995 рр.).

Минуло 17 років цілеспрямованої наукової праці в лісах Карпатського регіону. Учений одержав значну популярність не тільки в Україні, але і далеко за її межами. Він член редколегій багатьох фахових видань, член спеціалізованих рад з захисту кандидатських та докторських дисертацій з екології та лісівництва, автор навчальних посібників та монографій.

І треба ж було долі розпорядитися так, щоб, як і при захисті кандидатської дисертації, теж у лютому 1994 р. (10 лютого о 10 год.), рівно через 17 років на засіданні спецради в Дніпропетровському національному університеті з захисту докторських дисертацій із спеціальності «Екологія» – 03.00.16 В. І. Парпан блискуче захистив докторську дисертацію. Опонентами виступають найбільш авторитетні фахівці в галузі екології лісів – С. М. Стойко, В. Г. Мішньов, Л. О. Карпачевський. Назва роботи – «Структура, динаміка, екологічні основи раціонального використання букових лісів Карпатського регіону України». Тріумф на захисті докторської дисертації, швидке затвердження ВАК України, одержання наукового ступеня доктора біологічних наук із спеціальності «Екологія» дають можливість Василю Івановичу Парпану ширше і досконаліше розкрити свій талант ученого, організатора науки, директора Українського Науково-дослідного інституту гірського лісівництва та незаурядного, талановитого лектора, старшого друга студентів, професора Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, в якому керує кафедрою біології та екології і викладає власні курси з загальної екології, фітоценології, дендрології та популяційної екології.

В. І. Парпан – автор понад 150 наукових праць, понад десяти монографій, навчальних та методичних посібників, він керівник аспірантури, підготував одного доктора наук та 8 кандидатів наук. У даний період здійснює підготовку наукових кадрів за спеціальністю «Ботаніка», «Екологія», «Лісівництво та лісовнство».

Таким чином, можна стверджувати, що в Івано-Франківській перлині Карпатського регіону України успішно розвивається на фундаменті ідей В. В. Докучаєва, В. М. Сукачова, Г. М. Висоцького, О. Л. Бельгарда та інших корифеїв лісової науки самостійна оригінальна наукова школа професора В. І. Парпана – школа лісової біогеоценології та охорони лісів Карпатського регіону.

Визнання досягнень професора В. І. Парпана підтверджує факт, що Президія Національної академії наук України затвердила статус подвійного підпорядкування УкрНДДГірліс галузевій та академічній науці.

Цей факт свідчить про те, що авторитет інституту та його колективу під керівництвом професора В. І. Парпана став опорою, надією та гордістю нашої держави.

У міжнародній науковій європейській спільноті проф. В. І. Парпана визнано експертом з екологічних засад сталого управління для гірських територій. Він був науковим координатором ряду міжнародних проектів, тісно співпрацює із Швейцарським, Католицьким, Зволєнським та іншими зарубіжними науковими закладами.

В. І. Парпан – співавтор серії законодавчих документів з використання і відтворення лісових ресурсів України, загальнодержавний фахівець у галузі загальної екології, лісової біогеоценології, лісової геоботаніки, лісового ґрунтознавства, фітоценології, дендрології і раціонального використання лісових ресурсів країни.

Був членом спеціалізованих учених рад з захисту докторських дисертацій з екології (Дніпропетровський національний університет, Чернівецький національний університет), з лісознавства і лісівництва (Український державний лісотехнічний університет), член Експертної ради з агрономії та лісового господарства ВАК України. Член редколегій наукових журналів «Екологія та ноосферологія», «Ґрунтознавство» та наукових записок університетів (Дніпропетровського, Тернопільського, Івано-Франківського, Київського, Харківського, Миколаївського).

Дружина – Парпан Лідія Юріївна – лікар. Син – Парпан Тарас Васильович – науковий співробітник УкрНДГірліс. У своїй науковій долі Тарас Васильович Парпан пішов шляхом свого батька і у травні 2004 р. на спецраді ДНУ успішно захистив кандидатську дисертаційну роботу за темою: «Біоекологічні особливості *Abies alba* Vill. у лісових біогеоценозах Передкарпаття (генеза, відновлення, прогноз)» і йому ВАК України присуджено науковий ступінь кандидата біологічних наук зі спеціальності «Екологія».

В. І. Парпан – високоосвічена, висококультурна, скромна людина. Він володіє енциклопедичними знаннями. Син простої селянської родини, самородок карпатської землі – Василь Іванович Парпан піднявся в своїй самовідданій праці і пристрасті до вершини створення власної наукової лісової школи, виховання учнів у напрямку системної біогеоценології, біосферології, комплексного підходу в дослідженнях складних процесів, які притаманні лісовим біогеоценозам України.

Робота в молоді роки в степових лісах на півдні України дала змогу зрозуміти всю складність і привабливість степового та загального лісознавства – теорії лісівництва. Творчий шлях В. І. Парпана – це шлях новатора, мислителя, ініціатора впровадження передових методів дослідження, розбудови наукових і виробничих підприємств, в яких він працює, шлях підготовки прогресивних фахівців майбутнього, яким заповідано множити славу охорони та відновлення лісової скарбниці нашої країни.

Василь Іванович має абсолютний музичний слух і дуже добре співає задушевні, сумні та розважальні народні закарпатські пісні. Він – душа компанії – лісівників, науковців, екологів, біологів. Він – примірний, добрий і високо вдячний син своїх батьків. З теплом розповідає про свого батька, Івана Лазаровича, робітника-технолога, який у 1987 р. пішов із життя. З великою ніжністю і безмежною синівною любов'ю згадує Василь Іванович свою маму, Агафію Кирилівну, після смерті якої 17 вересня 2003 р. осиротів він назавжди.

На честь і світлу пам'ять своєї матері Василь Іванович у теплій компанії співає найулюбленішу пісню своєї мами геніального композитора Платона Майбороди на слова Андрія Малишка із кінофільму «Роки мелодії», яку співав герой фільму Сергій Майченко (актор В. Рудой) на вступних екзаменах до театрального училища:

Рідна мати моя, ти ночей не доспала,
І водила мене на поля край села,
І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала
І рушник вишиваний на щастя дала.
І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала
І рушник вишиваний на щастя, на долю дала.

Я візьму той рушник, простелю наче долю
В тихім шелесті трав, в щебетанні дібров.
І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю
І дитинство, й розлука і вірна любов.
І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю
І дитинство, й розлука й твоя материнська любов.

Хай на ньому цвіте росяниста доріжка
І зелені луги, солов'їні гаї,
І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші твої.
І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші блакитні твої.

Дорогий Василю Івановичу! Ваше ім'я – гордість лісової екологічної науки. У день 60-річчя багаточисельні друзі і шанувальники Вашого таланту вітають Вас від щирого серця. Бажаємо Вам, Вашій сім'ї довгих і довгих щасливих років життя, міцного здоров'я, творчого натхнення на благо нашої рідної України.

Н. А. Білова,
проф., нач. кафедри Академії митної служби України,

А. П. Травлєєв,
чл.-кор. НАН України,
проф. Дніпропетровського національного університету,

В. І. Шемав'ньов,
ректор Дніпропетровського державного
аграрного університету, проф.